

SAVIRAKENTAMISEN EDISTÄMISEKSI

# PÄÄSKYNYNEN

SAVIYHDISTYS RY

Tässä numerossa mm.  
Lasten rakennusleiri 2000  
Hirsitalojen savirappaus  
Raportti NOL:n syyskokouksesta  
Pölkky-savi-savusaunan kiuas  
Kattotiilien valmistusta Virossa



VUOSI 2001 / 1 2 3

**PÄÄSKYNYNEN - SAVIYHDISTYS** ry:n jäsenlehti / Lerbyggarföreningena  
medlemstidning - nr 1-2/ 2001

Lehtitoimikunta :Ann-Marie Braxen-Frommer, Marita Klen-Launonen,Pekka Hippi  
Pääskyyseen tuleva aineisto osoiteella: Pekka Hippi, Tupasvillanpolku 14, 65710 Singsby  
tai suoraan sähköpostitse: pekka.hippi@suomi24.fi  
Seuraavaan lehteen tuleva aineisto **viim.20.10.2001**  
material till tidningen till ovanstående postadress eller e-mail.  
Material till nästa nummer senast den 20.10.2001

**SAVIYHDISTYKSEN HALLITUS 2001**

Sinikka Siekkeli, puheenjohtaja/ordförande  
Ratarinne 5, 02610 ESPOO  
09-512 7884, 050-565 8798

Teuvo Ranki, varapuheenjoht./viceordförande  
Humalistonkatu 7 b, 20100 TURKU  
02-233 5402, 050-322 4401  
teuvo.ranki@kolumbus.fi

Ann-Marie Braxén-Frommer, siht./sekreterare  
Bocksintie 44, 08700 VIRKKALA  
019-342 407, 0400-429 503  
amibraxen@jippii.fi

Paavo Järvinen, rahastonhoitaja/kassör  
Sikilä PL108, 07280 ILOLAA  
040-5130190  
paavo.jarvinen@hkr.hel.fi

Mikko Kylämarkula  
Porintie 800, 31640 HUMPPILA  
03-437 8323; 0400-121160  
mikko.kylamarkula@nic.fi

Ilkka Lempinen  
Nopolantie 4,32200 Loimaa  
02-762 4252

Mikko Tuononen  
Asemantie 428, 36100 KANGASALAL as  
040-535 9417  
m.tuononen@kolumbus.fi

Varajäsenet/Suppleanter:  
Timo Lehtonen  
Viitatie 35,21830 KUMILA  
02-486 3030  
tj.lehtonen@kolumbus.f

Leena Lommi  
Lylynlykky 3 B 4, 06530 KERKKOO  
0400-777 559

**YHDISTYKSEN ALUEELLISET  
YHTEYSHENKILÖT**

neuvovat savi- ja olkipaalirakentamista koskevissa  
asioissa

Hämeenlinna: Leo Järvenpää  
Lakkimäentie 89, 13330 HARVIALA  
03-619 6367

Jyväskylä: Hartwig Reuter  
Väinöläntie 12, 40420 JYVÄSKYLÄ  
014-644 859; 019-644 860 (myös faksi)  
040-432 4215

Kotka: Heikki Pennanen  
Saksalantie 145, 49300 TAVASTILA  
040-595 3928

Nivala: Kyösti Kangas  
Maliskyläntie 1243, 85640 MALISKYLÄ  
08-445 464

Porvoo/Borgå: Robert Holmberg  
07320 JAKARI  
019-654180; 0400-491 441

byggnads@ony.fi  
OBS! INFORMATION PÅ SVENSKA  
Vaasa: Pentti Okkonen,  
Tupasvillanpolku 10, 65710 SINGSBY  
06-3581353  
pentti.okkonen @ vaasa.fi

**SISÄLTÖ - INNEHÅLLET**

Puhenjohtajan tervehdys.....	3
Iloiset lapset rakentavat omen ekomejansa....	3
Hirsitalojen savirappaus.....	6
NOL:n syyskokous Solborgissa.....	7
Pölkky-savisavisaunan kiuas.....	9
Olkippaalisuoja hevosille.....	10
Kattotiilien ja käsinlyötyjen tiilien valmistusta Virossa.....	12
Sihteeriltä.....	14
Kursseja/ilmoituksia.....	15



# HEI SAVIRAKENTAJAT!

Uutena puheenjohtajana tervehdin teitä iloisin mielin ja savisin käsin. Viisi vuotta on kulunut siitä kun aloitimme joten on juhlan aika - SKOL!

Kiitän kaikkia jotka omalla aktiivisuudellaan ovat pitäneet Saviyhdistystä pystyssä ja toivonkin että tulevaisuudessa saamme lisää aktiivisia savirakentajia. Yritänkin omalta osaltani pitää enempi yhteyttä yhdyshenkilöihin ja kysellä kuulumisia.

Kaikille lukijoille iloista kevään tuloa!

Terv. Sinikka Siekkeli



## ILOISET LAPSET RAKENTAVAT OMAN EKOMAJANSA

*Annica Granvik-Hägglom,  
Marhaförbundet*

Vanhat käsityöläistaidot ja perinteet ovat asioita joita me martat mielellämme vaalimme ja katsomme olevan tärkeitä antaa tietoa niistä nuoremmille sukupolville. Myöskin M-kerhot haluavat tehdä tämän ja koska haluamme myös panostaa eko-logisuuteen, ja meillä oli paljon uusia ideoita, järjestimme toisen ekologisen rakentamisen leirin.

Luonnonkauniilla paikalla Suomenlahden rannalla Helsingin kulttuurikaupungissa lapsille joka puolelta ruotsinkielistä Suomea - Itä-Uudellamaalta Pohjanmaalle saakka - tarjottiin mahdollisuus kahden kauniin kesäkuisen viikon aikana tutustua ja itse kokeilla rakentamista jo kauan tunnettuja ja hyväksi todettuja luonnonmateriaaleja ja menetelmiä käyttäen.



Jo kesällä 1999 M-kerhot ja Marthaförbundet aloittivat yhteistyön Snellman-korkeakoulun Ekologisen rakentamisen yksikön kanssa ensimmäisen leirin muodossa. Silloin osanottajat saivat oppia rakentamaan etupäässä saviolki-tekniikalla. Pieni mökki, jonka lapset itse olivat rakentaneet ihan alusta alkaen rakennettiin rinta rinnan aikuisten rakentaman Ekoateljeen kanssa. Lapsille oli suuri elämys huomata, että he voivat rakentaa samaa luonnonmateriaalia käyttäen ja saman periaatteen mukaan kuin suuri moderni ja toimiva talo.

Ensimmäisen kesän aikana leiriläiset eivät ehtineet saada kaikkea valmiiksi, vaikka työtahti oli kova. -Saven ja oljen lisäksi he saivat mm. oppia haapakaton tekoa, seinien muuraamista, kalkkivärillä maalaamista, kivilattian tekoa.

Mutta on niin paljon muuta opittavaa kun on kyse ekologisesta, vanhojen perinteiden mukaisesta rakentamisesta. Kun tämä oli leiriläisistä lisäksi hauskaa niin päätimme järjestää vielä toisenkin leirin seuraavana kesänä. Osallistujat olivat osittain samoja kuin edellisenä kesänä, mutta mukaan tuli myöskin uusia lapsia. Koska samanaikaisesti järjestettiin ekologisen rakentamisen kurssi Snellman-korkeakoululla, meillä kävi myös vierailuvia lapsia jotka osallistuivat työhön ja samalla saivat pienen kielikylvynkin.

Talven aikana pieni ekomajamme oli hieman kärsinyt, osittain koska siitä puuttui ovi ja osittain ilkvallan seurauksena. Koska teimme myöskin kokeiluja savi-massan koostumuksen suhteen saimme nyt tilaisuuden analysoida ja muuttaa koostumusta. Leiriläisille oli jännää muis-tella miten olimme menettelleet edellisenä kesänä ja sitten katsoa mikä oli kestävä ja mikä vähemmän. Eräs seikka tuli selväksi, nimittäin että saveen pitää sekoittaa suhteellisen paljon hiekkaa ja että tarvitaan kuitua, esim.kopiopaperia Marthaförbudenin kolleegojen

paperikoreista, jotta saadaan hieno ja kestävä rappauspinta. Tämä otettiin nyt visusti huomioon ja käytimme huomattavasti enemmän hiekkaa ja paperimassaa savisekoituksessa - osittain olimme rapanneet kokonaan ilman paperimassaa edellisenä vuotena - kun nyt korjasimme virheitämme.

Se että seinän rappaaminen ei tarkoita vain hieman saven levittämistä oli seikka joka tuli lapsille hyvin selväksi. Melko nopeasti tulee vahinko tai huolimattomuus esiin kun savi kuivuu. Kannattaa siis panostaa kunnon työhön alusta alkaen, ja tämä oli seikka jota lapset oppivat arvostamaan kun he näkivät lopputuloksen.

Myös muihin asioihin kuin vain vanhojen erehdysten korjaamiseen leiriläiset saivat paneutua. Eräs kohokohdista oli kyllä tutustuminen päreeseen. Päre on kutentiedetään puulastua, joka valmistetaan haavasta, männystä tai kuusesta ja jota etupäässä käytetään kattoihin ja sei-niin. Työssämme käytimme päreitä merenpuoleisen ulkoseinän vuoraukseen joka on eniten sään armoilla. Päreiden kanssa työskentely ei ole aina sitä kaikkein helppointa. Täytyy katsoa että päreet ovat terveet ja että niissä ei ole esim. lahoa. Jos haluaa saada siistin ja kestävä pinnan päreet tulee asettaa osittain päällekkäin niin että saadaan kaunis pinta, jossa naulat jäävät seuraavan päreen alle. Kun sitten aloitetaan seuraavaa riviä on kuin mosaiikin laittamista, kun päreet asetetaan päällekkäin vastakkaiseen suuntaan. Tällä tavalla saadaan elävä mutta ennen kaikkea sadetta ja muuta kestävä pinta. Päreiden latominen oli kyllä hauskaa mutta kaikilla ei ollut siihen vaadittavaa kestävyyttä ja jotkut halusivat mielellään hieman "fuskata". He eivät laittaneet päreitä ihan niin tiiviisti kuin olisi pitänyt jotta pinta olisi tullut tiiviiksi.

Lapset huomasivat kyllä erehdyksensä kun seinä oli valmis ja totesivat rahallisesti että seuraavalla kerralla kannattaa kyllä



olla tarkempi, vaikkakin se kestää kauemmin.

Toinen savirakentamisen metodi jota leiriläiset saivat kokeilla leiriviikkojen aikana oli nk. sukkatekniikka. Sen kanssa on hauska työskennellä pienemmässä mittakaavassa ja se tarjoaa myös paljon eri mahdollisuuksia improvisointiin ja luovaan iloon, mutta se on niinkin työläs että on oltava kunnan apuvälineet jos sitä haluaa käyttää suuremmissa mittakaavassa. Sukkamenetelmässä täytetään pitkä - esim. pumpulikankaasta ommeltu - kangastunneli savi-olkimassalla ja sitten "makara" kiedotaan tukikeppien ympäri. Ilman toimivaa jättisuppiloa on erittäin hankala täyttää metrikaupalla kapeita kangasmakkaraita ja lisäksi makkarat ovat hyvin painavia ja sotkuisia kun niitä pitää siirtää ja kietoa.

Miten hauskaa se kuitenkin on voi kokea kun sekoittaa märkää savea, olkea/heinää ja hiekkaa puuroksi ja täyttää esim. polvisukan/sukkahousun sekoituksella ja sitten muotoilee sen kissaksi, linnuksi, possuksi tai miksi vain haluaa. Luomuksen annetaan kuivua ja jos se maalataan ilmastonkestävällä värillä siitä saa hienon patsaan puutarhaan.

Tuoretta pajua voi myös käyttää ekorakentamisessa. Siitä voi punoa hienoja aitoja jotka voivat olla somisteena sellaisina kuin ovat, tai sitten sitä voi käyttää saviseinän tukirakenteena. Myös tähän menetelmään leiriläiset saivat tutustua. Se on sinänsä helppoa mutta vaatii kuitenkin kestävyyttä ja määrätynlaista päättäväisyyttä kun on kerättävä ainekset, muotoiltava ja kudottava tasainen pinta. Kun materiaali on kerätty ja on päästy alkuun itse kutominen käy melko vaivattomasti. Työ vaatii yhteistyökykyä ja uskon että tämä oli eräs niistä työmomenteista joista lapset pitivät eniten, kun he saivat seistä meren rannalla pajua punomassa.

Vaikkakin leiriläiset saivat oppia monta uutta mielenkiintoista asiaa kahden leiriviikon aikana on vielä paljon muuta, jota emme joidenkin pettymykseksi ehtineet käydä läpi. Eräs niistä on ekologisesti valmistetut lattialaatat, mutta ehkä niiden tekoonkin vielä löytyy aikaa, sillä ekologinen ajattelu ja rakentaminen on tullut jäädäkseen - näin ainakin uskon ja toivon lähtökohtana se kiinnostus joka ennen kaikkea on herännyt lapsissa ja nuorissa. Toivon että tämä ei ollut viimeinen kerta kun lapset saavat kokea sen riemun jonka leiriläiset kokivat kun he rakensivat ja samalla tiedostivat että ovat olleet mukana kylvämässä pienen kestävän kehityksen siemenen ja samalla vaalineet vanhoja työtapoja! Tätä täytyy saada tehdä taas!



Ajatellapa vain että saisi asua talossa jossa voi hyvin ja jonka voi yksinkertaisesti kompostoida kun se on palvellut aikansa, luontoa kuormittamatta.



# HIRSITALOJEN SAVIRAPPAUS

Hirsitalojen sisäilman parantamisen tunnettu ja hyväksi todettu menetelmä on sisäseinien vuoraus savella. Savi vähentää vetoa ja parantaa huoneiden kosteustasapainoa. Savi myös eristää ääntä ja suojaa palolta. Menetelmä toimii yhtä hyvin tänäänkin.

Savi on eräs vanhimpia rakennusmateriaaleja joita ihminen on käyttänyt. Riippuen saven saatavuudesta ja ilmastosta on kehittynyt monta eri tekniikkaa aikojen kuluksa, myös täällä Pohjolassa. Joskus savi on ollut kantavaa, mutta useimmin sitä on käytetty täyttö- ja vuorausmateriaalina. Ennen hyvin tavallinen tapa oli hirsiseinän sisäpuolen savirappaus.

Ongelma, johon savilaasti tuo ratkaisun on ensisijaisesti veto. Kun seinät saadaan tiiviiksi, paranee energiatalous huomattavasti. Toisia savirappaoksen etuja on sillä saatava sileä pinta maalausta ja tapetointia varten sekä materiaalin edullisuus. Viimemainitulla seikalla oli historiallisesti katsottuna suurempi merkitys kuin tänään. (Usein kuulee että savella on myös hyvä lämpöä eristävä ominaisuus, mutta tämä ei pidä paikkaansa.)

Jotta rappaus olisi saatu tarttumaan hirsiseinään puuhun hakattiin usein kirveellä lovia. Rappausta uusittaessa voi tämän korvata naulaamalla ohuen rimoituksen ristiin. Savisekoitus voi suuresti vaihdella erilaisten savien ominaisuuksista riippuen ja koska sekoitukseen käytettiin sitä mitä saatavilla oli. Nykyään käytetään enemmän hiekkaa sekoituksessa kuin ennen. Ennen käytettiin taas paljon sahanpuruja, silputtua olkea, pellavanpäistäreitä, juuria jne., siis materiaalia jolla on vahvistava vaikutus.

## Tekotapa

Perusteellisessa entisöinnissä sokkeli- ja kattolistat sekä ovien ja ikkunoiden vuorauslaudat voidaan poistaa, mutta näin ei perinteisesti ole menetelty.

Puun mahdollisia vaurioita ei tarvitse korjata ellei osat ole kantavia. Voidaan yksinkertaisesti vain veistää pois vaurioituneet alueet ja näin muodostuneet aukot korjata savirappauslaastilla. Tämä on huomattavasti helpompaa ja edullisempaa kuin kalliit korjaukset puuta käyttäen.

Jotta saataisiin tasainen ja halkeamista vapaa pinta, on paras suorittaa rappaus kahdessa vaiheessa. Ensimmäinen kerros, josta voi tulla melko paksu, tehdään niin että pinta tulee mahdollisimman sileäksi seuraavaa kerrosta ajatellen. Työ voidaan tehdä käsin mutta „rappauskauhan“ käyttö on suositeltavaa.

Kun ensimmäinen kerros on kuivunut siihen on usein muodostunut jonkin verran halkeamia koska kerroksen

paksuus vaihtelee. Jos listat ja vuorauslaudat on poistettu ne tulee nyt laittaa takaisin paikoilleen. Ne saavat toimia rappauslinjaaleina. Toinen kerros laitetaan 5-10 mm paksuisena ja siihen ei tule halkeamia jos se on oikein tehty.

Kun toinen kerros on kuivunut voidaan pinta tapetoida, maalata tai kaakeloida. Ennen tapetointia savi voidaan sivellä tapettiliisterillä vähentämään sen imemiskykyä.

Rappauslaasti, eritoten vanhanmallinen, mukailee helposti puun liikkeitä. Ne vähäiset halkeamat, jotka ovat saattaneet muodostua, on tavallisesti maalattu umpeen, usein liimavärillä.

Perinteisesti savirappaus työt on suoritettu lämpimänä vuodenaikana ja silloin ei tarvitse kuin tuulettaa päästäkseen eroon kosteudesta, jota on tuoreessa rappauksessa. Jos työ tehdään talvikautena tulee huolehtia hyvästä tuuletuksesta ja lämmityksestä, jotta saven on mahdollista kuivua. Tulee myöskin huomioida mihin lämmin, kostea ilma kulkee ja jäähtyy, ettei johonkin huonoon paikkaan muodostu kondenssivettä.

## Ohje

Rappaussekoituksen ohje voi vaihdella suuresti rakennuspaikasta riippuen. Siksi onkin tärkeää kokeilla niin kauan että oikea sekoitus löytyy. Tällainen voi olla *karkean rappauksen* - 1. kerrosta varten - sekoitusohje: 1 osa savea, 3 osaa hiekkaa, \_ osa kutterinpurua, \_ osa silputtua olkea, \_ osa hevosen- tai 1 osa lehmänlantaa, ohenna vedellä tarpeen mukaan. Hienorappauksen käytetään esim. siankarvoja vahvikkeena.

Rappauksessa savi on sitova aine, hiekkaja kutterinpurut ovat täytemateriaalia, olki ja lanta toimivat vahvikkeena. Saven ja muiden aineiden välinen suhde on tärkeä.

Saven tulee olla lihavaa eikä se saa sisältää soraa. Savi on helpompi sekoittaa jos se on nostettu jo edellisvuonna ja on saanut murentua pakkasessa. Saven tulee saada olla liossa ainakin päivän, jolloin sitä ei sekoiteta. Tämä on perinteinen tapa liottaa savi. Nykyään on niin voimakkaita sekoittimia että myös tuoreen saven kokkareet hajoavat, tai jauhemaista savea voi ostaa valmiina säkeittäin.

Hiekan tulee olla 0-4 mm tai 0-3 mm rappaushiekkaa. Raaka hiekka on parempi kuin pesty.

Kaikkia eri olkilajeja voidaan käyttää, myös pellavaa ja hamppua. Jos laasti sekoitetaan koneellisesti, oljen pituus saa olla maks. 5 cm. Lanta lujittaa rappausta ja se



tekee lisäksi sekoituksen notkeammaksi ja helpommaksi työstää. Savirappaus tulee kovemmaksi ja paremmin vettäkestäväksi jos siinä on lantaa.

#### *Sekoittaminen*

On tärkeää että aineet sekoitetaan hyvin. Ennen lehmät tai hevoset saivat talloa sekoitusta. Nykyään käytetään taso- tai taikinasekoittimia. Tavalliset betonimyllyt eivät sovellu tähän tarkoitukseen.

Konetta käytettäessä sekoitetaan ensin savi ja noin puolet hiekasta. Sen jälkeen lisätään kaikki kuituaineet. Vettä lisätään tarpeen mukaan. Melko kuivaa sekoitusta voi pyörittää jonkun minuutin jolloin savikokkareet murenevät. Lopuksi lisätään hiekkaa ja tarvittava vesimäärä. Valmiin laastin tulee olla notkeaa ja elastista ja pysyä kädessä kun käännät käden alaspäin.

Vanha talteenotettu savilaasti voidaan hyvin liottaa ja käyttää uudelleen. Tavallisesti lisätään määrätty määrä vanhaa laastia uuteen sekoitukseen. Jos vain vanhaa materiaalia käytetään tulee siihen lisätä olkia ehkäisemään halkeamista. Savisekoitusta voi säilyttää monta kuukautta. Kun sitä halutaan taas käyttää se sekoitetaan uudelleen veden kanssa.

#### *Ominaisuuksia*

Savella on monenlaisia etuja: se muodostaa lämpöä

varastoivan massan sisätiloissa, mikä parantaa energiataloutta ja vähentää lämpötilan vaihteluita; se on paloturvallinen, ääntä vaimentava, vetoa vähentävä, kosteutta tasapainottava ja sillä on konservoiva vaikutus, mikä tarkoittaa sitä, että orgaaniset aineet kuten puu ja olki säilyvät terveinä kuivan saven sisällä. Savisekoituksilla on erittäin alhainen kosteusprosentti (3-5%) verrattuna puuhun (8-12%). Hyvistä kosteutta sitovista ominaisuuksista johtuen ei myöskään ole vaaraa kondenssikosteuden muodostumiselle laastiin, mikä estää homeen muodostumisen.

Se mikä tekee savirappauksen niin mielenkiintoiseksi ovat juuri edellämainitut ominaisuudet: yhdistämisen mahdollisuus orgaanisiin aineisiin ja sen kosteutta tasapainottava kyky. Tästä johtuen savirappausta ei kannata käyttää ainoastaan vanhan kunnostamisessa - sillä on myös paikkansa nykyaikaisessa rakentamisessa.

*Emanuel Eklund ja Johannes Riesterer, Svenska Jordhus-yhtiö, ovat molemmat Ruotsin Lerbyggeföreningin hallituksen jäseniä.*

*Artikkeli on julkaistu Ruotsissa ilmestyvän BYGGNADSKULTUR-lehden juhlanumerossa 2000*

*Suomeksi Emanuelin ja Johanneksen ystävällisellä luvalla:*

*Ann-Marie Braxén-Frommer ja Teuvo Ranki*

## NOL:n SYYSKOKOUS SOLBORGISSA NORJASSA 2-3.12.2000

Meitä kokoontui parikymmentä pohjoismaista savi- ja olkirakentajaa NOLin jokavuotiseen syyskokoukseen Solborgiin, Oslostasta kymmenkunta km koilliseen. Mukana oli myös vieras Saksasta, savirakentaja Michael von Reith. Ilahduttavaa että pohjoismainen yhteistyö laajenee!

Lyhyen esittelykierroksen jälkeen osanottajat tutustuivat Solborgin antroposofiseen tilaan, jossa toimii myös kehitysvammaisten hoitokoti (nk. Camp Hill) sekä Brobygger -skolenin pääpaikka, Lars Henrik Nesheim, Solborgin primus motorin opastuksella. Päärakennus, jossa myös asuimme, sijaitsee paikalla josta on

häikäisevä näköala metsien yli. Kävimme kahdessa ”oppilaskodissa/perhetalossa”, kodikkaita puurakennuksia. Tilaa viljellään biodynaamisesti ja sen lehmiinkin tutustuimme ennen kuin palasimme kauniiseen eteisaulaan/kokoustilaan. Päärakennuksen alapuolella häämöittää hedelmäpuiden lomassa altaat, jotka toimivat vedenpuhdistajina.

Maittavan lounaan jälkeen oli klassisen dia-ohjelman aika, Henrik Jörgensen Tanskasta aloitti näyttämällä olkirakentamiskuvia alkaen Matts Myhrmanista USAsta tanskalaisiin polkupyöräsuojiin ja mongolialaisiin olki-taloihin. Sitten Arild Berg (Nor-



jan NJHn puheenjohtaja ja kokouksen koollekutsuja) jatkoi esittämällä norjalaisen olkitalo-historiikin. Se alkoi 1956 rakennetusta autotallista ja päättyi viimeisimpiin olkirakennuksiin, yhteensä parikymmentä taloa.

Saimme myöskin kuulla että hiljattain Oslossa on järjestetty vaihtoehtomessut jossa ekologinen rakentaminen ja NJH saivat tilaisuuden esittäytyä kiinnostuneille messuvieraille. Seuraa esittäjä oli Tanskan Lars Keller, joka esitteli erilaisia tanskalaisia olkitalo-projekteja mutta loi myös silmäyksiä Saksan, Latvian ja Espanjan rakentamiseen. Michael Bergman Ruotsista on matkustellut Unkarissa ja sieltä hän näytti dioja erilaisista savi-taloista. Hän päätti esityksensä vanhoilla ja uudemilla ruotsalaisilla rakennuksilla.

Mikko Tuononen Suomesta kertoi tilanteesta Suomessa ja tarinan siitä, miten yhteispohjoismaisessa projektissa Norja, Ruotsi ja Suomi tekivät jokainen oman tuotteen kun taas Tanska (Mikon mukaan parhaimalla tuloksella) levitti infoa naapurimaiden panoksista internetissä. Illan aikana Lars Henrik kertoi Brobygggerskolenin vaiheista. On tehty mm. luokkamatkoja Venäjälle ja Latviaan rakentamaan ekologisesti ja saamaan kosketuksen Itäeurooppaan. änä vuonna tehdään ehkä matka Tsekkiin. Lillemor Husberg ja Petra Orator kertoivat eräästä projektista Österlenissä Etelä-Ruotsissa. He ovat piirtäneet kymmenkunta savi/olkitaloa jotka aiotaan rakentaa vanhaan omenatarhaan. Ongelmana on se että arkeologitkin ovat kiinnostuneet omenatarhasta. Toivokaamme että tilanne saa onnellisen lopun.

Lauantai-iltana pidettiin myös varsinainen NOL-kokous. Sitä oli valmisteltu Arild Bergin johtaman sähköpostikeskustelun muodossa, ja tunne

oli niin kuin olisimme jo käsitelleet monia kysymyksiä etukäteen, mikä joudutti kokousta. Maiden delegaattit olivat: Arild Berg (Norja), Mikko Tuononen (Suomi), ja Lars Keller (Tanska). Tässä kokouksessa käsiteltyjä asioita:

- Ler- och Halmbyggaren-lehti ilmestyy jatkossa 2 x vuodessa. Lehdesä tiedotetaan maiden hallituksien kokoonpanosta osoitteineen. Lars Keller mainosti The Last Straw-lehteä joka hänen mielestään on niin hyvä lehti ettei se saisi jäädä NOL-jäseniltä lukematta. Hän järjestää tilauksia jos kiinnostusta löytyy.

- Lars Keller hoitaa internetiin matrikkelin.

- NOLin kotisivu? Vielä tässä vaiheessa tähtäimessä on eurooppalainen okirakentamisen kotisivu: [www.baubiologie.at/europe](http://www.baubiologie.at/europe)

- Eva-Rut Lindbergille myönnettiin korvaus ja häntä kiitettiin jälkikäteen panoksestaan NOLin sihteerinä ja lehdentekijänä. Ler- och Halmbyggaren-lehden toimittaja (nyt: Fred Andersson) saa korvausta puhe-  
lin-  
kustannuksista.

- Tanskan Marianne Munch-Hansen on nyt vastuussa NOLin talouden-  
hoidosta (myös sihteerin ja lehden layout-vastaava). Hän toivoo jokaisesta maasta tietoja jäsenien lukumäärästä, lehtiä jakelukustannuksista ja delegaattien matkakustannuksista.

Ennen kotiinlähtöä sunnuntaina ehdimme katsomaan kahta rakenteella olevaa olkitaloa. Ensin kävimme Siw ja Grunde Avharstveitin luona Eidsvollverkissä. He jatkavat hirsitaloa olkipaalisinillä ja savirappauksella sekä sisä- että ulkopuolella. Grunde on



taiteilija ja he ovat myös rakentaneet pienen tornin jossa voi istua mietiskelemässä. Axel Melbyen olkitalo Veflingstadissa Stangessa oli toinen kohde: suuri talo kahdessa tasossa, kaksi asuntoa.

Ulkoinen savirappaus on hyvin kestänyt kovatkin sadesäät.

Sitten jääkin vain kiittäminen kaikkia osallistuvia hienosta kokouksesta ja jäämme odottamaan seuraavaa tapaamista joka näillä näkymin järjestetään Suomessa.

Ulf Henningsson, Ruotsi

*(Ler- och Halmbyggaren nr. 1-2/01.  
Suomeksi Ann-Marie Braxén-Frommer)*

## SUUNNITTEILLA SAVIRAKENTAJIEN KOKOUS SAKSASSA: GLÜCKSBURG LOKAKUU 2001

Saksan savirakentajien kattoyhdistyksen „ylipäällikkö“ prof. Horst Schröder tiedottaa, että Glücksburgissa, lähellä Tanskan rajaa, pidetään Dachverband Lehmin vuosikokous 5.-7.10., johon kutsutaan kaikki pohjoismaiset savirakentajat. Kokous on vasta suunnitteluasteella, mutta hyvä on jo nyt varata tämä aika ISOLLE SAVITAPAHTUMALLE!

## PÖLKKY-SAVI-SAVUSAUNAN KIUAS

Pääskysen numerossa 2/2000 oli kirjoitus pölkkyvisaunamme rakentamisesta Humppilassa. Seuraavassa tarinaa kiukaan suunnittelusta ja Vääksyssä kiuasmuseo (tutustumisen arvoinen paikka!) ja kiuaskivitehdas.

“Savimies“ Ilkka Lempinen Loimaalta innostui projektista ja lupautui olemaan mukana kiukaan suunnittelussa ja muuraamisessa. Päädyimme sylinterin malliseen kiukaaseen, joka työn edetessä osoittautui työläämmäksi tehdä, mitä olimme ajatelleet.

Yritimme saada kiukaan tulipesän mahdollisimman korkeaksi. Monesti tulipesä tehdään liian matalaksi, jolloin puunpoltossa liekki ei ehdi palamaan riittävän kuumasti ennen kuin se osuu kiviin. Saattaapa liekki palaa vasta kivien yläpuolella, jolloin lämpö ei varaudu kiukaan kiviin vaan menee hukkaan. (Tulipalovaara!)

Tulipesä kapenee alapäästään juuri arinan levyiseksi, jolla pyritään siihen, että kaikki puut ja hiilet valuisivat arinalle ja myös palai-



sivat arinalla loppuun asti eikä hiiliä tarvitsisi kantaa lapiolla pois.

Tulipesän päälle hankimme kivien kannattajiksi Teppo Hurmeelta karborundum-palkit, jotka kestävät hyvin kuumuutta (1450 C) ja silti ne kestävät kivien painon. Tässä yleensä käytetään metallisia osia, jotka pikkuhiljaa vääntyvät ja heikentyvät. Saunaspecialistit väittävät, että kuumana hehkuvat metalliosat antavat epämiellyttäviä ioneja saunan ilmaan.

Kannatinpalkkien päälle hankimme pyöreitä keraamisia kiuaskiviä, alimmaisiin kerroksiin isompia ja ylempiin pienempiä kiviä, jolloin kivien väliin jää sopivia solia, joista kuumat kaasut pääsevät kulkemaan ja luovuttamaan energiaa kiviin.

Kivitiilan alaosaan asennettiin keraamiset

lisäilmaputket, joista voidaan tarvittaessa antaa lisäilmaa palamisen tehostamiseksi.

Kiuas muurattiin savilaastilla täysin ilman sementtiä ja kalkkia. Myös viimeistelyrappaus tehtiin savilaastilla. Savirappauksen alle muurasimme huokoisia eristetiliä, ettei kiukaan pintalämpö nousisi kovin korkeaksi ja lämpö säilyisi kiukaassa pitkään.

Sauna kaipaa vielä hieman viimeistelyä sekä lauteet.

Ensi kesänä pääsemme kokeilemaan työmme tuloksia.

Saviterveisin Mikko Kylämarkula  
Puh 0400-121160

## OLKIPAALISUOJA HEVOSILLE



Kesällä 1997 lähdin savirakentamisesta saatu-  
jen positiivisten kokemusten innoittamana  
tutustumaan toiseenkin vaihtoehtoiseen  
rakentamistekniikkaan - olkipaalikurssille.  
Paraisilla, Sattmarkissa rakennettiin kantavalla  
puukehikolla varustettu olkipaalimaja. Olin  
aikeissa rakentaa islanninhevosilleni suojan  
talven tuiskuja vastaan. Tärkeä kriteeri oli että

se ei paljon maksa ja että mahdollisimman  
paljon kierrätystä voi siinä toteuttaa. Teinkin  
sitten nopeasti päätökseni: paalisuoja siitä  
tuleman piti!

Samana syksynä siitä sitten tuli totta: siihen on  
käytetty naapurista hankittuja suurpaaleja  
(vehnä), koko n. 2.20 x 80 x 70, jotka on



käytetyistä autonrenkaista tehdyn perustan päälle pinottu päällekkäin saman periaatteen mukaan kuin jos muuraisi tiiliseinää. Autonrenkaat täytettiin kivillä, soralla ja savella. Pitkiä, päistään teroitettuja rankoja lyötiin paalien läpi rakennelman tueksi.

Kattoa varten ylimmän paalikerroksen päälle on paalien päälle laskettu käytöstä poistettu ja sopiviin mittoihin paloitettu sähköpylväs, siihen päälle rimoista ristikko, jonka päälle purkotalosta saadut tervapahvia muistuttavat kattolevyt. Katon kaltevuutta varten paalit viistottiin moottorisahalla toivotun mallisiksi. Kun pienemmän kokoisia paalinpätkiä tarvittiin, ne „ommeltiin“ muotoonsa pitkällä metallisella „silmäneulalla“ paalinarua käyttäen.

Rakentaminen suurpaaleilla on huomattavasti raskaampaa kuin pienillä paaleilla, vaikkakin erittäin nopeata. Ilman esim. traktoria nostoapuna siitä ei selviä. Mutta tulos on uskomattoman tukeva seinä! Jos käytössä olisi esimerkiksi tukinnostolaite, sellainen jolla kuormataan puunkuljetusautoja, voin hyvin kuvitella että suurpaaleista voisi mainiosti rakentaa suuriakin, hallimaisia rakennuksia ilman tukirakennelmia! Tietojeni mukaan sellaisia onkin jo muualla maailmassa pystytetty.

Paalisuojamme on edelleen suunniteltua sekä sisä- että ulkoseinien savirappausta vailla. Se ei ole minua paljoakaan huolettanut, koska tiedän erään olkipaalikanalan Karjaalla, joka rappaamattomana on jo kestänyt n. 14 vuotta (mahdollisesti Suomen vanhin paalirakennus?).

Sateelta ja lumelta pitkälle alas ja sivuille reilusti suojaava katto näyttää riittävän, ja paalit on puristettu erittäin kovaa. Sisäpuolella seinät on väliaikaisesti suojattava levyillä kunnes rappaus saadaan tehtyä, etteivät hepat pääse herkkutelemaan vehnäoljilla, islanninhevokset kun vielä pelkästä oljestakin lihovat. Mutta kyllä tästä vielä rappaamaan päästään - kunhan hevosten pussaamiselta ehtii...!

Voinkin lopuksi todeta, että jos haluaa edullisesti ja nopeasti rakentaa ja on käytettävissä koneellista nostoapua niin suurpaalit ovat todella hyvä ratkaisu. Mutta muuten suosittelenn kyllä - varsinkin hennoille naisen kätösille! - pienpaaleja. Jälkeenpäin totesin myös, että olisi ollut hyötyä puukehikosta, johon on mahdollista kiinnittää vaikkapa juottoastiat.

Ja että miten hevoseni sitten tämän suojan ovat hyväksyneet? Suureksi pettymyksekseni sitä ei juuri talvisin ole käytetty, nämä paksuturkkiset hevokset seisovat yleensä keskellä lumimyrskyä vain kääntäen takapuolensa myrskyn suuntaan. Mutta kesäkuumalla ja kun paarmat ja mäkäräiset hyökkäävät - silloin se kelpaa! Tänä talvena sain kuitenkin ihastuksekseni huomata, että se kelpasi vallan mainiosti laumamme kahdelle varsalle, jotka usein panivat pitkäkseen muhkeaan olkikasaan, jonka niille sinne levitin.

## SAVITALLITALKOOT

Turussa rakennetaan toukokuun lopussa tai kesäkuun alussa yhden hevosen tallin seinät kevytsavesta vanhan vajarakennuksen sisälle. Asiasta kiinnostuneet ovat tervetulleita talkoisiin. Mahdollisuus yöpymiseen järjestyy.

Lisätietoja ja tarkemman ajankohdan saa Tommi Lavoselta, p. (02) 2337808 tai Teuvo Rankilta, p. 050-3224401.



# Kattotiilien ja käsinlyötyjen tiilien valmistusta Virossa

Virolaisten Wiekor-kattotiilien suomalainen maahantuojaja, DE-Consulting Oy, järjesti tutustumismatkan 19.-20.4. koillis-Virossa Aserissa toimiville tiilitehtaille. Matka oli suunnattu sekä Saviyhdistykselle, että Rakennusperinteen Ystäville. Matkalle osallistui yli kaksikymmentä asianharrastajaa. Vaikka matkamme kesti vain vuorokauden, se oli erittäin onnistunut, josta parhaat kiitokset matkan järjestäjille ja isännille.

## Viron savilaadut ja esiintymisalueet

Virossa esiintyy kolmea erityyppistä savi-laatua. Niin sanottu sininen savi (kambrinen) on 500 miljoonan vuoden ikäistä. Mistään muualta maailmasta ei löydy yhtä vanhaa savea, sillä muualla se on jo ehtinyt kivettyä. Sinisen saven esiintymät sijaitsevat Pohjois-Viron rannikolla, muun muassa Koplissa, Kallaveressä, Kolgakülassa, Kundassa ja Aserissa. Savi on kymmenien metrien paksuisissa kerroksissa. Saven erikoislaadun huomaa jo sitä puristellessa, sillä savi tuntuu hyvin jämäkältä ja painavalta. Mainittakoon vielä, että tällä Viron sinisellä savella ei ole paljoakaan yhteistä Suomessa runsaana esiintyvän ns. sinisaven kanssa, joka on vaseliinimaista ja vetistä.

Devonista savea esiintyy Etelä-Virossa. Tunnetuimmat esiintymät ovat Arumetsassa, Küllatovassa ja Joosussa. Kvartaarista savea on Keski- ja Länsi-Virossa, muun muassa Türissa, Tohvriissa, Vana-Vigalassa ja Saklassa.

Vörun tehdas Etelä-Virossa käyttää devonista savea. Kvartaarista savea (lusto- ja moreenisavea) käytetään muun muassa tiilien valmistukseen. Saveen jääneillä karbonaattiyhdisteillä ja hiekalla on haittavai- kutuksia erityisesti moreenisaven käytölle. Kvartaarisavea käyttävät pääasiassa pienet yhtiöt.

Savea on löydetty paljon, lähes 40 miljoonaa kuutiometriä. Tämän lisäksi tulevat mahdolliset ja todennäköiset esiintymät. Kaksi suurinta keraamista tehdasta (kattotiili- ja tiilitehdasta) sijaitsee Pohjois-Virossa, Aserissa. Ne käyttävät sinistä savea samoin kuin Kundan sementtitehdas. Tallinnassa on uunikaakeleita valmistava tehdas.

## Kattotiilien tuotanto

Ensimmäinen tutustumiskohteemme oli Wiekorin kattotiilitehdas, jonka omistaa Euroopan suurin keraamisten kattotiilien valmistaja, Koramic. Tehtaan nykyaikaistetun tuotantolinjan kapasiteetti on viisi miljoonaa tiiltä vuodessa. Täyttä kapasiteettia ei ole vielä tarvinnut ottaa käyttöön. Tehtaan tuotantoa oli esittelemässä toimitusjohtaja Ain Kerem sekä tehtaanjohtaja Mati Alles.

Tiilien laatu on erityisen huomion kohteena. Kuopasta nostettu savi saa seisoa varastossa muutaman kuukauden ja samalla siihen sekoitetaan savea eri nosteristä. Lisäksi sekoitetaan joukkoon n. 15 % hiekkaa ja hieman bariumkarbonaattia, joka neutraloi savessa olevan suolan ja ehkäisee valkoisten läikkien syntymisen.

Pursottimesta tulevasta massasta tehdään tiilen kokoisia pätkiä, jotka revolveriprässissä puristetaan tiilen muotoon. Kuivausprosessin jälkeen tiilet poltetaan 100 metriä pitkässä tunneliuunissa, jossa tiilet kulkevat vaunuissa hitaasti tunnelin läpi. Polttolämpötila on maksimissaan n. 1000 astetta. Tiiliä on mahdollisuus saada myös mustana, kuparinruskeana, tummanruskeana, vihreänä ja kirjavana. Värjättyjä tiiliä tehtäessä tiilen pintaan suihkutetaan käsittelyaine, joka poltossa saa lopullisen värinsä ja kiinnittyy lujasti tiileen.

Aserin tehtaalla tehdään kolmea tiilimallia: lukittuvat tiilet, S-tiilet ja munkki-nunna-tiilet.



Lisäksi tehdään erikoistiiliä käsityönä.

Poltettua savitiiltä on käytetty katoissa tuhansia vuosia. Savitiilen eli ruukkutiilen viehäytys liittyy sen savesta syntyvään elävyyteen ja aitousen. Yksittäin puristetun savitiilen etuna betonitiileen verrattuna on sen suurempi lujuus ja tiiveys, pakkanen ei siihen vaikuta, eikä se näin ollen myöskään sammaloidu herkästi.

Savitiilien käyttö katteena on Suomessa ollut melko vähäistä kotimaisen tuotannon loputtua muutama vuosikymmen sitten. Ruotsalaista Vittingen kattotiiltä on Suomessa ollut saatavana, mutta korkeahko hinta on ollut rajoittamassa sen käyttöä. Wiekorin tiilten myötä saadaan tervetullutta laajennusta suomalaisen katemateriaalien valikoimaan.

### **Käsinlyötyjen seinätiilien valmistusta**

Pikku matkan päässä kattotiilitehtaalta sijaitsee Wienerberger AS:n tiilitehdas, johon saimme tutustua toimitusjohtaja Ain Innon opastuksella. Tavanomaisen seinätiilituotannon lisäksi tehtaalla valmistetaan tiiliä vanhalla käsinlyöntimenetelmällä, joka oli erityisen mielenkiintomme kohteena.

Käsinlyötyjä tiiliä tarvitaan muun muassa entisöintikohteissa ja tietyissä erikoisrakenteissa. Näitä tiiliä on käytetty muun muassa Englantiin rakennetussa vanhan mallin mukaan tehdyssä sillassa ja Tartossa Jaanin ja Suomessa Lemun kirkon entisöinnissä. Käsinlyötäviä tiiliä voidaan tehdä tarpeen mukaan minkä kokoisena tahansa kohteesta riippuen. Suurin osa tiilistä menee Englantiin tehtaan omistajakonsernin käyttöön.

Tiilien käsin valmistamisen osaaminen on ollut jo katoamassa. Tällekin tehtaalla oppi asiaan on saatu Englannista. Tiiliä on tekemässä puolisen tusinaa riuskaa miestä, joiden työvauhti oli hämmästyttävä. Niinpä tavallisia pienehköjä tiiliä syntyykin yhden työvuoron aikana 700-800 kappaletta tekijää kohti.

Käsin lyötävien tiilien tekoon käytettävä massa on valmistettu notkeammaksi, kuin puristettujen tiilien valmistuksessa. Tiilen lyöjä kastelee ensin puisen muotin, käsittelee sen sitten hienolla hiekalla ja iskee savimöykyn muottiin. Ylimääräinen savi leikataan metallilangalla pois ja tiili kumotaan pois muotista. Hiekka auttaa tiilen irtoamista muotista.

Tiilenlyöjät tuntevat vastuunsa tiilien laadusta, sillä tekijöillä on henkilökohtaiset muotit, joista jää tekijän nimikirjaimet jokaiseen tiileen. Tiilien poltto tapahtuu muiden tiilien tapaan kaasu-uunissa, jolloin tiilten laatu ja väri on tasaista. Samalla tiilistä jää kuitenkin puuttumaan puulla polttamisessa syntyvät vivahteet, kuten kovuuden ja väri-sävyjen vaihtelut.



### **Kattotiilinäyttely Tallinnassa**

Tehdaskierrosten jälkeen palasimme Tallinaan, jossa ehdimme vielä tutustua Viron museoviraston kattotiilinäyttelyyn museoviraston pääjohtaja Anneli Randlan sekä osastonjohtaja Ülo Puustakin opastuksella. Näyttely oli rakennettu museoviraston piharakennuksen seinälle pitkän räystään suojaan. Erilaisia kattotiilimalleja oli esillä kymmenittäin. Vanhimmat tiilet olivat satojen vuosien ikäisiä. Monet yksittäiset tiilet olivat kuin taideteoksia. Näyttelyssä oli esillä myös muita vanhoja kateaineita, kuten puuta, kiveä ja peltiä.

Terveisiä Virosta

Teuvo Ranki

Näyttelyn osoite: Uustn 18, Tallinna



Maaliskuun 17.päivänä kokoonnuttiin yhdistyksen vuosikokoukseen Billnäsin Ruukin tiloihin. Kokouksessa oli läsnä 16 jäsentä. Eroavalle hallitukselle myönnettiin vastuuvapaus. Sitten seurasi uuden hallituksen, ennen kaikkea puheenjohtajan, valinta, ja pitemmän suostuttelun ja lievän painostuksen tuloksena Sinikka Siekkeli Espoosta suostui vuodeksi ("mutta vain vuodeksi!!!") yhdistyksen ruoriin. Toivotamme Sinikalle antoisaa ja iloista savivuotta!

Ennen kokousta tutustuimme Ruukin naapurissa sijaitsevaan Billnäsin Rakennusapteekkiin ja sen uusiin tiloihin upeasti restauroidussa vanhassa rakennuksessa Anette Ringbomin opastuksella ja voi vain todeta, että paikka on näkemisen ja kokemisen arvoinen! Käykää sisään:

[www.rakennusapteekki.fi](http://www.rakennusapteekki.fi)

Kokouksen jälkeen syntyi vilkasta keskustelua varsinkin yhdistyksen tulevasta toiminnasta, ja päällimmäisenä pysyvien näyttelyiden aikaansaamisesta eri paikkoihin. Rakennusapteekin kanssa on jo konkreettisia yhteistyökysymyksiä pohdittu ja Billnäs vaikuttaakin hyvältä aloituspaikalta.

Toinen tärkeä kysymys on saviraken-tamiseen liittyvien kurssien järjestäminen, ja tänä kesänä voimmekin tarjota savirappauskurssin, joka pidetään Humppi-lassa. Lisää siitä tässä lehdessä.

Aivan erikoisesti haluan tässä mainostaa" saksalais-pohjoismaista savirakentaja-tapaamista jota suunnitellaan 5.-7.10. Pohjois-Saksassa. Yhdistys kartoittaa mahdollista yhteistä matkaa, jonka puitteissa voisi tutustua matkan varrella oleviin mielenkiintoisiin kohteisiin. Kaikki kiinnostuneet voivat nyt jo ottaa yhteyttä sihteeriin! Kokouspaikkaan voi tutustua [www.artefact.de](http://www.artefact.de)

Kaikkien hyödyksi ja huviksi tässä vielä muita [www.osoitteita](http://www.osoitteita); jotkut jo aikaisemmin julkaistut ovat muuttuneet ja uusiakin on listalle tullut.

Suvi- ja surffiterveisin,

Ann-Marie

Den 17. mars hölls föreningens årsmöte i Billnäs Bruks lokaliteter. Närvarande var 16 medlemmar. Den avgående styrelsen beviljades ansvarsfrihet. Den nya styrelsens, främst ordförandens val vållade något huvudbry, men efter en längre övertalningsmanöver och utövande av milt tryck gick Sinikka Siekkeli från Esbo med på att överta rodret för ett år ("men bara för ett år!!!"). Sinikka önskar vi ett givande och glatt lerår!

Före mötet besökte vi Billnäs Byggnadsapotek, granne med Bruket. Där har nya utrymmen tagits i bruk och med Anette Ringbom som guide fick vi bekanta oss med de nya utrymmena i ett underbart gammalt hus och dess pietetsfulla renovering och konstateras kan att det minsann värt ett besök! Stig på:

[www.rakennusapteekki.fi](http://www.rakennusapteekki.fi)

Efter mötet blev det en livlig diskussion om främst föreningens kommande verksamhet och i synnerhet om en permanent utställning, helst på olika ställen i landet. Med Byggnadsapoteket har redan konkreta samarbetsfrågor dryftats och Billnäs är säkert ett bra utgångsläge för ett dylikt projekt. En annan viktig fråga är arrangerandet av lerbyggarkurser, och för denna sommarkan vi erbjuda en kurs i lerrappning, som hålls i Humppila. Mera därom i denna tidning.

Alldeles speciellt vill jag här göra "reklam" för en tysk-nordisk lerbyggarkurs som kommer att hållas i Nord-Tyskland den 5.-7.10. Föreningen kollar möjligheterna att ordna en gemensam resa som också skulle föra till andra intressanta ställen

längs med färdrutten. Alla intresserade kan redan nu ta kontakt med sekreteraren och anmäla sitt intresse! Platsen hittar ni under [www.artefact.de](http://www.artefact.de) Alla till nytta och nöje ännu flere [www-adresser](http://www-adresser). Endel redan tidigare publicerade har ändrats och nytt har tillkommit.

Med sommar- och surfarhälsningar,

Ann-Marie



[www.rakas.kaapeli.fi](http://www.rakas.kaapeli.fi)

[www.uni-kassel.de/fb12/fachgebiete/feb](http://www.uni-kassel.de/fb12/fachgebiete/feb)

[www.kolumbus.fi/tj.lehtonen](http://www.kolumbus.fi/tj.lehtonen)

[www.artefact.de](http://www.artefact.de)

[www.norskjordoghalm.com](http://www.norskjordoghalm.com)

[www.earthship.org](http://www.earthship.org)

[www.eco-net.dk/halmbyg](http://www.eco-net.dk/halmbyg)

[www.strawhomes.com](http://www.strawhomes.com)

[www.dr.dk/halmhuset](http://www.dr.dk/halmhuset)

[www.strawbalecentral.com](http://www.strawbalecentral.com)

[www.earthbuilding.com](http://www.earthbuilding.com)

<http://strwbale.archinet.com.au>

[www.baubiologie-ibn.de](http://www.baubiologie-ibn.de)

[www.crest.org](http://www.crest.org)

## KAIKILLE JOTKA HAKEVAT KESÄKSI „TEKEVÄÄ“ LOMAKOHDETTA !

From: "ANNE ASKENGREN"<ANNE.ASKENGREN@SWIPNET.SE

Hej!

Jag vill bara tipsa om att vi (Anne o Flemming) bygger min atelje/ verkstad i sommar på norra Gotland. Teknik: lättlera i glidform. Är du intresserad att ta ett handtag, pröva eller bara komma förbi och titta , hör av dej!

... Men nu är grunden klar, vatten; avlopp och el draget. Takstolarna står och väntar. I vår så snart det blir drägligt startar vi med stommen. Dubbelt bärande regelverk.

Jag vill återbruka, ta materialet nära, anlita lokala hantverkare / entreprenörer där det behövs samt lägga ner en stor egen insats. Via annonser har jag köpt in begagnade fönster, dörr, taktegel, murtegel, kamin, mer lär det bli, tex. diskbank.

Halmen har vuxit på åkern nedanför, den har jag fått till skänks, en snäll bekant har lagrat de 8 stora rundbalarna (kanske räcker till mer byggen-). Leran fick jag mot fraktpris från Cementa i Slite. (Ring nu inte ner dom !). Egentligen vill jag bygga solfångare på taket, eftersom Gotland har så många soltimmar, men just nu är det ekonomiskt omöjligt ( pluggar Etnologi), däremot vill jag förbereda genom att lägga slang i golven. Vi tänker göra ett lergolv och ev. ett flisgolv- kalkflis. Formen på huset är rätt ordinär, men är tänkt att inte avvika för mycket mot boningshuset. Verkstaden skall kunna användas som bostad då den inte längre fyller sin funktion som verkstad och vi drömmer redan om att bygga till den, då lite djärvare.

Förr byggde man själv i arbetslag med hjälp av någon klurig snickare /timmerman.

Sen skulle folkhemmet byggas, hemmen standardiseras, byggandet skulle gå fort i stor skala med färdiga block. Husen ritades och byggdes av experter. Den nära kunskapen och självförtroendet blev överkört. För mej känns lerhusbyggandet lite som att återerövra byggandet åt folket.

Det är svårt att ge en tidsplan för vårt bygge eftersom vi bara är två och enbart har helger till förfogande, men vi hoppas vara igång med lättleran i juni. Putsning framåt augusti, september.

Ring /skriv till Anne och Flemming Askengren

Angelbos Simunds  
62034 Lärbro Sverige  
tel. 0498-225044

Tänk på att det kan vara svårt att få båtbiljetter denna tid på året!

Vi ses!

Vårhälsningar från Anne



## Two storey loadbearing spiral strawbale house

Join us to build this exciting and historic house! Europe's first 2-storey, loadbearing house is being built in the West of Ireland, near Castlebar, Co. Mayo and YOU could help! The ground floor is already completed and work starts at the end of April on the first floor strawbale walls, the roof and plastering. The house is the inspiration of Norita Clesham, who has designed it using the principles of sacred geometry. (Planning permission drawings by Michael Rice and construction drawings by Barbara Jones). Most of the work has been volunteered in return for learning strawbale building and a chance to work and play with like-minded people. The house will be Norita's home once it is finished and will be open for viewing at certain times.

Training and supervision on site will be provided by Barbara Jones and Bee Rowan of Amazon Nails, Norita Clesham and other experienced women. Accommodation is free: dormitory style or camping space (bring a tent if you can, and sleeping bag). Food will be provided but we ask you to help with chores.

Work will be on-going during spring and summer, but as we expect more people to volunteer than we can accommodate, it's important that you read all these

notes. You'll have a lot of fun and be truly inspired! We can only offer places to people who can commit to a minimum of one week starting on Monday 30th April or Monday 7th May.

Cost per week is £50.00 sterling BUT if you can stay longer, you can claim back £5.00 per day! SO 2 weeks could cost as little as £25.00. Other work to the building will be continuing throughout the summer. In particular, clay and lime plastering, carpentry, roofing, plumbing and

electrics. We would love you to join in but cannot say exactly what will be happening when! For these subjects, a minimum 2 day commitment is required. Each day costs £10 but can be reclaimed by doing 2 more!

It is VERY IMPORTANT that you contact us as soon as possible if you wish to join us. We may not be able to accommodate everyone! Write, phone or e-mail Barbara Jones of Amazon Nails, stating when you could join us, what your experience is (not a requirement) and your contact details to:

Hollinroyd Farm, Todmorden, England OL14 8RJ. Tel: 00 44 (0)845 458 2173

mailto:barbara@strawbalefutures.org.uk

Looking forward to building with you...

## TAKKOJEN MUURAUUS- JA KORJAUSKURSSI

Vanhakartanossa Övre Juun -nimisen tilanhistoriallisia rakennuksia kunnostetaan jälleen. Päärakennuksen ja siipirakennuksen leivinuunit tullaan entisöimään kauniiseen aasuunsa. Talousrakennukseen tullaan rakentamaan kaksikerroksinen lämmönlähde, jossa alinna on varaaava takka ja sen päällä leivinuuni.

Kartanon historiasta voidaan kertoa seuraavaa:

Juun on yksi Gammelgårdin (Vanhakartanon) kylän kymmenestä kantatilasta. Se oli keskimääräistä varakkaampi vuonna 1571, kun talon omisti Jöns Matson . Kruunutilaksi Juun muuttui 1695. Jo vuonna 1830 Juun on jakautunut kahtia.

Övre Juun on aivan Vanhakartanontie laidalla ja sen entiset talousrakennukset ovat etupäässä tien toisella puolella. Pihapiirissä ovat päärakennus, pienempi siipirakennus ja talousrakennukset. Päärakennuksen runko on 1800-luvun alkupuolelta. Rakennusta on viime vuosisadan puolella entisöinyt vanhan mallin mukaisesti Heikki Kittamaa ja Riitta Vainio, tilan nykyinen omistaja. Siipirakennuksen nykyasu mutterikuisteineen on 1800-luvun lopulta. Övre Juun on tärkeä osa Vanhakartanon kylämaisemaa. Siksi onkin tärkeää saada näiden vanhojen rakennusten takat ja

Pyydämme teitä ottamaan yhteyttä!

Helsingissä 2.4.2001

Paavo Järvinen

HKR-Rakennuttaja

puh. 09-166 2136 fax 166 2440

sähköposti; paavo.jarvinen@hkr.hel.fi



# LASTEN OMAT SAVISIIVUT





## SAVIYHDISTYS - Savirakentamisen Edistämiseksi ry.

Tervetuloa mukaan Saviyhdistyksen jäseneksi! Liittyminen käy mutkattomasti maksamalla yhdistyksen tilille vuoden jäsenmaksu 150 mk ja lähettämällä yhdistyksen sihteerialle lähemmät tiedot itsestäsi. Samalla olet yhteispohjoismaisen savirakentajien kattojärjestön jäsen, Nordisk Organisation för Lerjordsbyggeri, ja saat tämän järjestön julkaiseman lehden Ler- och Halmbyggaren (Savi- ja olkirakentaja) suoraan kotiin. Lehti ilmestyy 3-4 kertaa vuodessa. Ja sehän on selvää, että jäsenmaksuun kuuluu myöskin Saviyhdistyksen oma lehti **PÄÄSKYEN (3 numeroa)**, joka toimii yhdistyksen pääasiallisena tiedonvälityksen kanavana. Siinä yhdistyksen jäsenet voivat myös tiedottaa omista rakennus- ym. hankkeistaan.

Nimi: \_\_\_\_\_

Lähiosoite: \_\_\_\_\_

Postinr. ja postitoimipaikka: \_\_\_\_\_

Puh./Faksi/Sähköpostiosoite: \_\_\_\_\_

**Suostutko siihen, että nimi- ja osoitetietosi julkaistaan Pääskysen jäsenluettelossa? kyllä ei**  
(ympyröi)

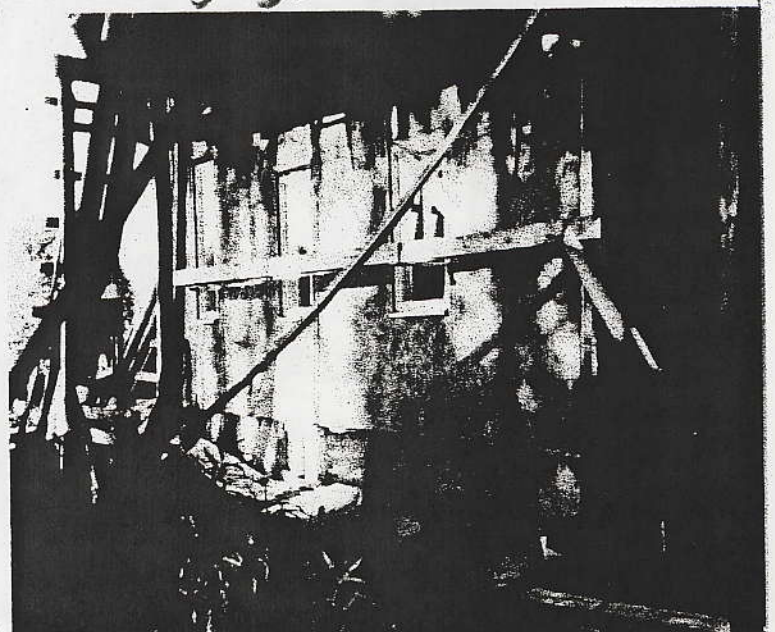
Ann-Marie Braxén-Frommer, siht./sekreterare  
Bocksintie 44, 08700 VIRKKALA  
019-342 407, 0400-429 503  
amibraxen@jippii.fi

**Pankkitili: Leonia 800019 - 7056 4754**  
**Huom! Nimi selvästi pankkisiirtoon, kiitos!**



[www.hut.fi/Yksikot/LRT](http://www.hut.fi/Yksikot/LRT)  
[www.snellman-korkeakoulu.fi](http://www.snellman-korkeakoulu.fi) - täältä löytää toivon mukaan pian savikurssin tietoa  
[www.kolumbus.fi/olkigalleria](http://www.kolumbus.fi/olkigalleria) - Olkigalleria  
[www.agronet.fi/urpola/pellavista.html](http://www.agronet.fi/urpola/pellavista.html) - Pellavista  
[www.bionetz.de/liit\\_080.htm](http://www.bionetz.de/liit_080.htm) - kirjoja, kirjoja  
[www.deatech.com/natural](http://www.deatech.com/natural) - amerikkalaisia yhteyksiä; keskusteluforum  
[www.hkt.fi/kirjasto/cool2.htm](http://www.hkt.fi/kirjasto/cool2.htm) - uskoton linkkikokoelma - löytää mitä vain!  
[www.raadvad.dk](http://www.raadvad.dk) - Tanskalaistietoa  
[www.grenoble.archi.fr](http://www.grenoble.archi.fr) - CRA Terre  
[www.econest.com](http://www.econest.com) - USAlaisia savirakentajia

*Kuvat Singebystä v. -98*





## SAVIYHDISTYKSEN SAVIPÄIVÄT SAVIRAPPAUKSEN MERKEISSÄ

HUMPPILASSA URPOLAN TILALLA pe 15.-la.16.6.2001  
pe klo 9.00 alkaen - la noin klo 16.00 asti

### OHJELMA:

- Luento savesta ja savirakentamisesta  
Käytännön osuus
- saven kaivaminen
  - savilaastin valmistustusta
  - savirappausta käsin ja koneella
  - savipintojen viimeistelyä ja pinnoitusta
  - ym.

Kurssin hinta 250 mk sis. ruokailut, kahvit ja savisaunan löylyt.  
Mahdollisuus yöpyäUrpolan Kartanossa (150-200 mk/yö/henkilö)  
Tai esim. omassa teltassa ilmaiseksi pihamaalla.

(Lisäksi sunnuntaina 17.6. mahdollisuus vieraillla Someron Kultelassa  
tutustumassa perinteisten uunikaakelien valmistukseen)

Savi on luonnonmukainen vaihtoehto rappauksiin,  
tult opiskeleman savirappauksen niksit!  
Terveluloa!

Noin kaksikymmentä innokasta mahtuu mukaan.

Ilmoittautuminen 6.6.01 mennessä  
puh. 0400-121 160 Mikko Kylämarkula tai  
sähköposti: amibraxen@jippii.fi  
Ilmoittautumismaksu saviyhdistyksen tilille  
405563-237131 (siuntion aktia) 6.6.01 mennessä.

SAVIYHDISTYS SAVIRAKENTAMISEN EDISTÄMISEKSI RY.